

Het Zwin

61825

door Léon LIPPENS

In 1969 heeft het Zwin-reservaat andermaal een belangrijke rol gespeeld, niet alleen op het gebied van de Belgische ornithologie, maar tevens in de evolutie van de openbare mening ten bate van een betere bescherming van de natuur in het algemeen en van de vogels in het bijzonder : meer dan 250.000 bezoekers die het Zwin hebben bezocht, hebben er onze avifauna beter leren kennen en waarderen en konden er genieten van de harmonische aanblik en het rustig kader van dit ongeschonden landschap.

Onder deze bezoekers bevonden zich talrijke kinderen en studenten op schoolreis, die van dit éinig schouwspel misschien een blijvende indruk zullen bewaren.

Ook tal van vreemdelingen worden aangetrokken door het Zwin, dat inmiddels een internationale faam heeft verworven.

Het Zwin wordt inderdaad door velen beschouwd als een toonaangevend reservaat, waar een uitstekende bescherming van het biotoop en zijn fauna succesvol gepaard gaat met een intensief toerisme; en van dit toerisme plukt vanzelfsprekend de omringende gemeenschap de vruchten, en in de eerste plaats heel de stad Knokke.

Verschillende groepen Franse ambtenaren, gelast met de ruimtelijke ordening, kwamen ter plaatse het Zwin-reservaat bestuderen om naar het voorbeeld van dit model-reservaat, reservaten op te richten in Frankrijk, namelijk in de Charente Maritime, Seine, Camargue, Dombes, enz. Telkens hebben wij hun alle nodige inlichtingen verstrekt betreffende de inrichting, het beheer, het financieel aspect, enz. Wij hopen hen de overtuiging te hebben bijgebracht dat Frankrijk, een prachtig land dat nog over een rijke keuze ongeschonden natuurlandschappen beschikt, vele initiatieven in de hand kan werken die spoedig tot onschatbare successen zouden uitgroeien.

* * *

1970 is het jaar van de natuurbescherming. Tal van initiatieven zullen worden genomen, en dezen die voor de handhaving van de ongerepte staat van de te beschermen gebieden verantwoordelijk zijn, zullen een rijke bron van inspiratie vinden in de reeds opgedane ervaring in enkele model-reservaten, die het werk zijn van pioniers. Dit werk werd, zoals steeds, door velen gehekelde en dan vooral door diegenen die nooit iets

tot stand brachten maar er altijd de mond van vol hebben en systematisch afbreken wat ze zelf niet hebben kunnen verwezenlijken.

* * *

De in het Zwin opgedane ervaring laat toe enkele zeer belangrijke punten te onderlijnen, die niet meer in twijfel mogen worden getrokken :

1. Een reservaat, zelfs van kleine oppervlakte (het Zwin beslaat slechts 125 ha) kan een belangrijke rol spelen in het behoud van de fauna en flora;
2. Een reservaat is zonder waarde indien het niet wordt bewaakt, ingericht en beheerd;

Zwin : mantelmeeuwen hebben de schalen van de daags voorheen verorberde schelpdieren uitgebraakt... (Cliché A. Flausch)

Hiernaast :

Lachstern in de vlucht (Gelochelidon nilotica)

(Cliché Suetens-Van Groenendael)

3. De bescherming en het behoud van een landschap kan gepaard gaan met een intensief toerisme (257.109 bezoekers in het Zwin in 1969), op voorwaarde dat de toegang tot het gebied op rationele wijze geschiedt. Het behoud van de flora en de stijging van het aantal broed- of trekvogels in het Zwin leveren hiervan een uitstekend bewijs;
4. Het gebied moet open staan voor wetenschappelijk onderzoek. Het is een openluchtlaboratorium. In het Zwin bevindt zich een biologisch universitair station dat aan studenten en professoren gelegenheid biedt er stages te doen;
5. De bezoekers moeten goed worden onthaald, geholpen, geleid en ingelicht. Men moet beschikken over parkeerterreinen, sanitaire inrichtingen, papierbakken, eetgelegenheden, geleide bezoeken, aangepaste dokumentatie (plannen, brochures, boeken, souvenirs, enz.);
6. Het is nuttig, zo niet noodzakelijk, een klein park in te richten waar het publiek enkele typische vogels van de streek in gedeeltelijke vrijheid kan waarnemen (nooit exotische vogels). Zodoende kan de bezoeker en vooral de jeugd er vogels van nabij zien en bestuderen, die ze in de natuur slechts vluchtig en uit de verte kunnen waarnemen;
7. Men moet in de mogelijkheid zijn groepen en scholen te onthalen, ten einde de kennis en de bescherming van de natuur steeds dieper bij het publiek te doen indringen;
8. Men moet de veldornithologie aanmoedigen (in het Zwin werden in 1969 7.367 vogels gevangen en geringd). Benevens wetenschappelijke publikaties moet men ook vulgariserende werken uitgeven opdat belangstellenden nader met de natuurwetenschappen zouden kunnen kennis maken;
9. Geloof nooit dat een reservaat, hoe uitgestrekt het ook zij, zich zonder enige tussenkomst kan handhaven. Men moet de evolutie van het gebied en de hiermee gepaard gaande wijzigingen van de fauna en flora van dichtbij volgen ten einde op ieder moment te kunnen ingrijpen in een poging het gebied in zijn oorspronkelijke pracht te bewaren. Het kan een kwestie zijn van waterpeil of van verdringing van een plant- of vogelsoort door een andere; soms ook betekent het een invasie van ratten (muskus of andere);

Hiernaast : Koereigers (Ardelola ibis) van de Coto Doñana

(Cliché Suetens-Van Groenendael)

Hiernaast : Legsel van de zwartkopmeeuw (Larus melanocephalus)

(Cliché Van Heule)

10. Men moet nederig kunnen toegeven dat de natuurbescherming nog in haar kinderschoenen staat en er op dat punt nog veel te leren valt. Men moet zoeken, bestuderen, proberen.
Alles is beter dan hoegenaamd niets te doen, zelfs indien men soms vergissingen begaat. De allerslechtste natuurbescherming is diegene die zich beperkt tot woorden, protesten, kritieken en administratieve rompslomp;
11. Een degelijk beheerd natuurreserveaat kan «self-supporting» worden, m.a.w. de uitgaven kunnen er door de inkomsten gedekt worden.

* * *

Het Zwin was in 1969 het toneel van bijzonder belangrijke ornithologische gebeurtenissen. Ze worden regelmatig doorgegeven aan het tijdschrift «De Giervalk» en zullen erin gepubliceerd worden indien de redactie het nodig oordeelt.

Enkele bijzonder treffende feiten dienen hier echter aangehaald om eens te meer het bewijs te leveren dat de studie van de vogels een bron van voortdurende verbazing is.

1. Het geslaagde broedgeval van de *zwartkopmeeuw* (*Larus melanocephalus*). In 1967 en 1968 werd het verblijf van deze vogel in het Zwin waargenomen. In 1969 trof men het eerste exemplaar reeds op 21 maart aan te midden van een kolonie kokmeeuwen. Op 27 maart hebben we in gezelschap van de heer en mevrouw Van Esbroeck 4 volwassen vogels waargenomen in een gebied waar één der paren later met sukses zou broeden. Op 25 mei werden de twee vogels gefotografeerd terwijl zij 3 eieren bebroedden. Buiten dit geïsoleerd bezoek is niemand nog op het meeuweneiland teruggekeerd ten einde er de zeldzame broedvogels niet te verstoren. Op 28 juni kon men zeer duidelijk 2 bijna vliegvlugge jongen waarnemen naast één van de volwassen vogels. Een artikel met foto's wordt hieraan in de «Giervalk» gewijd.
2. De eerste waarneming in België van een volwassen exemplaar van de *koereiger* (*Ardeola ibis*) werd op 10 juni 1969 gedaan bij heldere hemel, 20° temperatuur en windrichting ONO. De vogel wiekte over het Zwin op 30 m hoogte en werd opgemerkt door mijn vrouw, door de heer Th. Robyns de Schneidauer en mijzelf. Elk van ons had reeds eerder de gelegenheid in Afrika duizenden *koereigers* waar te nemen, en alle twijfel omtrent de identiteit van de vogel was dus uitgesloten. Het verschil met de ralreiger is tamelijk opvallend voor wie deze vogels vroeger dikwijls heeft kunnen gadeslaan. Dezelfde dag op hetzelfde uur, 18 u. 15, stelden we nog een zeer drukke trek vast van *gierzwaluwen*, *bontbekplevieren*, *kanoetstrandlopers* en zelfs van *kluten* (3 vluchten van 15 tot 25 exemplaren).

Er bestaat wel een mogelijkheid dat het een uit gevangenschap ontvluchte vogel betrof, maar toch hadden we die indruk niet. Zijn vlucht was regelmatig en niet aarzelend en hij weerde moedig de aanvallen af van de *kokmeeuwen* die hem soms achterna zaten.

3. Het vangen en ringen van 4 *gestreepte grasmussen* (*Sylvia nisoria*). Tot nog toe werd hun aanwezigheid in België slechts tweemaal vastgesteld en in het Zwin werden deze vogels nooit eerder waargenomen.
De 4 exemplaren, eerstejaarsvogels, werden gevangen en geringd op 25/8, 8/9, en 20/9/1969.
Deze vogel van Oost-Europa schijnt steeds meer naar het westen door te dringen (steeds jonge vogels), tenzij de kwaliteit en het steeds toenemend aantal der waarnemers heden toelaat deze soort die gemakkelijk onopgemerkt voorbijgaat, beter te volgen.
De Nederlandse ringdienst heeft mij zeer bereidwillig medegedeeld dat in 1969 ook in Nederland 4 exemplaren werden gevangen.
4. Geslaagd broedgeval van een koppel *bontbekplevieren* (*Charadrius hiaticula*). Het nest werd op 15 mei in het Zwin ontdekt en kon gefilmd en gefotografeerd worden door Dr Ruwet en studenten van de Luikse Universiteit die in het biologisch station van het Zwin een stage doormaakten. Op 31 mei nam ik twee ongeveer 8 dagen oude jongen waar; voor 1969 is dit zonder twijfel het enige nest van de bontbekplevier in België.
5. Een jonge *grote burgemeester* (*Larus hyperboreus*) werd gevangen en aan het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen overgemaakt op 1 mei 1969. Een tweede exemplaar werd op 31 mei opgemerkt.
6. Andere waarnemingen die aan de « Giervalk » werden doorgegeven betreffen *rotganzen*, *kwakken*, een *kleine zilverreiger*, *purperreigers*, een *zwartbruine wouw* (31/5), een *poelsnip*, 1 *lachstern* (25/8), de laatste *notenkrakers* van de invasie 1968 (5 exemplaren op 25 mei, 1 exemplaar tussen 11 en 14/7, 1 exemplaar op 23/7), enz.

Aan de hand van deze schaarse voorbeelden kan men eens te meer vaststellen hoe belangrijk een reservaat op ornithologisch gebied kan zijn, hoe klein het ook zij, indien het bewaakt wordt en rationeel wordt beheerd.

Het ringstation van het Zwin ving en ringde in 1969 7.367 vogels van 101 verschillende soorten, waarvan tientallen vogels die dragers waren van vreemde ringen.

De ooievaars die vrij in het Zwin rondvliegen kwamen eveneens tot broeden. Vijf paren hadden eieren, maar ten gevolge van de strenge en vechtige koude rond einde april en begin mei stierven de jongen op één na. In december 1969 kwam één wilde ooievaar onze kostgangers ver-voegen. Hij was uitgehongerd, en nadat hij opgeknapt was is hij niet meer vertrokken.

De broedgevallen van de *grauwe gans* waren betrekkelijk succesvol : 61 jongen en 5 volwassen ruiende vogels konden geringd worden. Sedert 1956 tot op heden werden in het Zwin ongeveer 550 grauwe ganzen gekweekt en geringd.

Het is wel vast te stellen hoe deze *grauwe ganzen* hun woongebied uitbreiden. In 1969 gingen ze tot broeden over in Zeeuws-Vlaanderen, in en rond het Zwin, in de Hazegraspolder, Westkapelle en in Hoeke. Het grootste gedeelte van deze die niet broeden trekken voor de rui, rond juni-juli, naar Nederland, Denemarken en Zweden.

Deze geslaagde reacclimatisatie van de ooievaars en grauwe ganzen toont aan dat een reservaat zoals het Zwin de ideale plaats is voor de herinplanting van met uitsterven bedreigde inlandse vogelsoorten, of van plaatselijk verdwenen broedvogels.

